

Муниципальное бюджетное образовательное учреждение
общеразвивающего вида Детский сад «Мичээр» с. Тасагар

«О5о иитиитигэр сыахай оруола »

Воспитатель
старше-подготовительной группы
Баишева Татьяна Павловна

с. Тасагар-2018г.

Обо тереен уескээн сайдар эйгэтэ , айылбата дьизэ кэргэнтэн сааланар. «Киби дьоло-обообо» диэн ебугэ сабаттан этэллэр. Норуот педагогикатын сепке туьунан, обону дьизэ кэргэннэ чел олоххо иитии ытык эбээбинэспит.

Былыргы Кытай ейдеебе Конфуций этэринэн , уунэр ыччат туох ханнык иннинэ тереппуту , аймабы убаастыыр, кини дьарыгын утумнаан уерэтэр, дьарыктанар, тердун ууьун билэр, ыал буоларыгар тийэ тутуьар буоллабына, дьэ, оччообо кини уунэр-сайдар кэскиллээх, инникилээх. Ити муударай белуьуек уйэлэр тугэхтэриттэн ете керуутэ биьиги бугунну олохпутуттан дакаастанар.

Норуот педагогикатын суоруна Константин Сергеевич Чиряев этэн турар: «Биьиги ыалы туругурбатахпытына, тугу да ситиьибэспит суоба». Олох терде-ыал, обо-олох сибэккитэ, сибэки сиргэ уунэр, обо сирэ-дьизэ-кэргэн.

Билинни олох тургэн, куннэтэ уларыьа турар тэтимигэр обо уонна тереппут икки ардыгар бодоруьуу (общение) тийбэтэ иитии процеьыгар сурун мобыл буолла диэн педагогтар, психологтар олус сепке сыаналыьыллар. Бодоруьуу аччааьынын тумугэр, обо- тереппут икки ардыгар ейдеспет буолуу уескуур, устунан киьини иитиигэ быьаарылыьыбат проблема буолуон сеп. Ханнык эрэ еттунэн, бу итэбэьи туоратаары, огону кытта тэннэ оонньообун буолар. Кыра обо утуктэн уерэнэр. Айылбаттан оннук анаммыт, санара да хаама илигинэ, тереппуттэрэ кинини кытта кэпсэтэр, уерэр-кетер буоллахтарына кинилэр улахан дьон эмоциятын тургэнник ылыналлар. Оннообор сирэйдэрин хайдах эрэ тутуннахтарына ытаан кириэн барыан сеп. Ого оонньоон улахан олоххо бэлэмнэнэр.

Обо олоьун сурун ис хобооно –ооньуу. Ооньуу обо эйгэтэ, айымньыта. ооньуу олох кестуутэ. Обо олоххо бэйэтэ тугу кербутун истибитин, туохха уерэммитин , бэйэтин бабатын, туохха дьулуьуьарын оонньоон кердерер. Эйэлээх коллективы олохтуур, оболору добордуу сыьыанна иитэр туьугар, кехтеехтук оонньоотуохха , умсугутуохха наада.

Обо ооньуур кэмигэр дьобура, толкуйа, больомтото, тыла сайдар. Ооньуу кэмигэр обо тумсуулээх буоларга, бэрэдээккэ, ис санаатын арыьарга уерэнэр,

билэ-кере сатааына, кехтеехтук кытгыыта, кебулээынэ, бэйэтэ сананы айа сатааына кууьурэр.

Угус тереппуттэр оолорун кытары сатаан оонньооботтор куукуланы сацардыы, массыынаны сырыьынардыы, омос кердехе, олус ыарахан буолбатах курдук да, дьиннээхтик улуьуйэн, оону кытта тэннэ ооньуур улахан кьи суобун кэриэтэ. Ол кэриэтэ бэйэтэ санарар ооньуурдары телепуеннэри туттаран кэбиьиэбэ. кэнники кэмнэ ого фантазиятын сайыннарбат ооньуурдар элбээтилэр.

Судургу ооньуулар того наадаларый? Оо теенен кыра да, ооньуура эмиэ судургу бэйэтин сааьыгар сеп тубэьэр буолара ордук. Оннук «судургу» ооньуур сыахай буолар.

Былыр бэрбээкэй уцуобун тацаынан суулаан оностоллоро. Аба саастаах дьон кумааьыны кырийан эбэтэр тацаы баайан ооньуур оцостоллорун кэпсииллэрэ. Сэбиэскэй кэмнээби оскуола уерэнээччилэригэр кумааьы сыахай киэцник тарбаммыта. Илиискэ кыыы уруьуйдаан, кырийан тацыннараран араас идэлээх, дьарыктаах сыахайдар кинигэ быьыьыгар элбэх буолаллара. Кэлин сыахай хас биирдии оолоох ыалга баар буолбут. Тоо эрэ, бу сыахай барыта биир оцоьуулаах буолбат этэ, араас быьыылаах табаалаах оо традиционнай ооньуута буолбута. Ол эбэтэр аба, ийэ, оо диэн араартаан дьоннорун куннээби тубуктэрин утуктэн ооньууллара.

Оттон сирэйэ кырааскалаах, туестээх хобулуктаах куукуланы оо ейдеебет туьата суохтар диэн психологтар бэлиэтииллэр. Бэлэм ооньуур оо онорон керер дьогурун баай фантазиятын сайыннарбат.

Ого бэйэтэ онорбут сыахайынан салгыбакка ооньуур аьатар, таныннарар, кэпсэтэр, утутар. Бу киэн эйгэбэ ылбабайдык киирэрин, кэлин бэйэтэ тереппут буолар аналын ейдууругэр тирэх буолар.

Ого тарбаьынан улэлиирэ ейдуур-толкуйдуур дьобурун хайа да компьютердаабар, тэлэбиисэрдээбэр ордук сайыннарар.

Сыхай дьарыга тереппуккэ эргиччи туыалаах оботун кытта ейдьер, иитэр кыаба кэциир , дирициир.

Биьиги уьуйаммыт тереппуттэри чугас тутар . тереппут оботун иитиигэ ,араас тэрээьиннэргэ кыттыьан, хайаан да улэлэьийэхтээх. Биьиги тереппуттэрбит илиилэрин сылааьын ицэрэн тикпит сыхайдара. Сыхай арааьа келуенэттэн келуенэьэ уларыьан иьэр; тацас , кумааьы, кырыьыы Сымнаьас сыхайдар танааьы быьан , иьигэр синтепоннаах, танаастара сахалыы уонна «военные профессии» диэн ис хобоонноох сыхайдар.

Олонхо сылыгар онобуллубут сыхайдар , хартыына сыхайдар «картинные куклы»

Тумуктээн эттэххэ, дьиэ кэргэннэ обону иитиигэ норуот иитэр- уорэтэр уопутун туыаныхха. Бары бииргэ буолуохха, тумсуоххэ. Итинник этэн туран хас биирдии дьиэ кэргэннэ дьолу-соргуну, или, ыраас тапталы бабарыахха

Оболорбутун кыра эрдэхтэриттэн торообут ийэ тылларын сопко санарар, уорэтэр, убаастыыр гына иитиэххэ. Сахалыы сиэрдээх, хомоьой тыллаах дьон буолуохтарын бабарарыт.

Саха омук уйэлэргэ муньубут духуобунай баайа – норуотун педагогиката олус дирин силистээх – мутуктаах. Ити бараммат барьа баайбыт билиини – керууну кебулуур. Отгон били- керуу ейу – санааны чочуйар, ей – сана майгыны – сигилини уьанар, обону олоххо бэлэмниир, олобун сырдатар, уунуу – сайды суолугар сирдиир.